

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

Nr. 9366/1792/III-5/2015

C ă t r e

PREȘEDINTELE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

În temeiul art.471 din Codul de procedură penală, vă sesizăm
cu

RECURS ÎN INTERESUL LEGII

vizând stabilirea calității procesuale a societății de asigurare în ipoteza asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de autovehicule, prin prisma dispozițiilor art.86 din Codul de procedură penală ; limitele răspunderii în procesul penal.

Examenul jurisprudenței existente în materie evidențiază două orientări, relevând caracterul neunitar al acesteia.

I. Într-o orientare, instanțele au apreciat că societatea de asigurare are consacrată expres calitatea de parte responsabilă civilmente, prin dispozițiile art.86 din Codul de procedură penală. S-a reținut că intenția legiuitorului a fost aceea de a include în cadrul acestei noțiuni și acele persoane care, în temeiul unui contract, au obligația de

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

a repara prejudiciul creat de inculpat prin săvârșirea infracțiunii, cum sunt societățile de asigurare care, conform art.49 alin.1 din Legea nr.136/1995, acordă despăgubiri în baza contractului de asigurare pentru prejudiciile de care asigurații răspund față de terțe persoane păgubite prin accidente de vehicule (Anexa I nr. 1 – 37).

Prin urmare, întrucât prin noua reglementare a fost extinsă sfera răspunderii civile și sub aspect contractual, s-a apreciat că decizia nr.1/2005 pronunțată în interesul legii nu își mai produce efectele.

În cadrul acestei orientări au fost identificate două opinii jurisprudențiale cu privire la limitele răspunderii societății de asigurare :

a) în sensul obligării societății de asigurare singură, în limitele obligației contractuale, la repararea prejudiciului cauzat prin implicarea în accident a autovehiculului asigurat (Anexa I nr.1 – 16).

În motivarea acestei opinii s-a avut în vedere actuala reglementare a dispozițiilor art.54 alin.1 și art.55 alin.1 din Legea nr.136/1995, prin care se stabilește că persoana vătămată își poate formula pretențiile numai împotriva asigurătorului de răspundere civilă, în limitele obligației acestuia, angajarea răspunderii inculpatului, în temeiul răspunderii civile delictuale, fiind posibilă doar pentru pagubele neacoperite, în ipoteza în care prejudiciul depășește întinderea răspunderii asigurătorului, determinată prin contractul de asigurare și normele speciale aplicabile în materie.

b) societatea de asigurare a fost obligată în solidar cu inculpatul la plata despăgubirilor civile (Anexa I nr.17 – 37).

Astfel, s-a argumentat că natura juridică a răspunderii asigurătorului – parte responsabilă civilmente – este aceea de a garanta victima în ceea ce privește recuperarea prejudiciului, obligația „în solidar” face ca atât asiguratul, cât și asigurătorul să aibă aceeași îndatorire de a-l despăgubi pe cel prejudiciat, însă fiecare dintre aceștia răspunzând diferit, respectiv autor al faptei săvârșite și garant al acestuia pentru activitatea desfășurată.

Pe de altă parte, această concluzie reiese și din interpretarea considerentelor deciziei în interesul legii nr.1 din 28 martie 2005, referitoare la existența răspunderii civile delictuale a celui care, prin fapta sa, a cauzat efectele păgubitoare, cu răspunderea contractuală a asigurătorului.

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

II. Într-o altă abordare, instanțele au considerat că societatea de asigurare participă în procesul penal în calitate de asigurător de răspundere civilă, rămânând valabile cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite prin decizia nr.1/2005 (Anexa II nr.38 – 76).

Adeptii acestei orientări au susținut că asigurătorul va răspunde în cadrul procesului penal în virtutea contractului de asigurare, în timp ce inculpatul răspunde în calitate de autor al faptei ilicite, în temeiul principiilor răspunderii civile delictuale.

Rezolvarea acțiunii civile în cadrul procesului penal, atât față de inculpat, cât și față de asigurător, este de natură a asigura soluționarea tuturor raporturilor juridice rezultate din săvârșirea faptei care face obiectul cauzei, fiind justificată prin posibilitatea ca societatea de asigurare să aibă o calitate procesuală distinctă, respectiv aceea de asigurător, așa cum s-a stabilit prin decizia nr.I/2005 pronunțată în recurs în interesul legii.

În cadrul acestei orientări, au fost identificate hotărâri în sensul :

a). obligării la plata despăgubirilor civile numai a asigurătorului în mod direct și în limita obligației sale contractuale (Anexa II nr.38 – 50)

Susținătorii acestui punct de vedere au motivat că solidaritatea nu se prezumă, ci trebuie prevăzută expres, iar dispozițiile Legii nr.136/1995 reglementează preluarea integrală de către asigurător a riscului producerii evenimentului rutier până la concurența sumei maxime pentru care acesta răspunde.

b). obligării la plata despăgubirilor civile a inculpatului alături deîmpreună cu asigurătorul(Anexa II nr.51 – 71)

Instanțele au precizat că dispozițiile Legii nr.136/1995 instituie doar o răspundere prioritară a asigurătorului, fără a elimina răspunderea civilă delictuală aplicabilă autorului faptei ilicite în temeiul legii generale, ce intervine în cazul în care asigurătorul nu își poate îndeplini obligația derivată din contractul de asigurare.

c). obligării la plata despăgubirilor civile a inculpatului în solidar cu asigurătorul(Anexa II nr.72 – 76).

Hotărârile judecătorești care reflectă această orientare nu cuprind o motivare sub acest aspect.

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

Apreciez că soluția legală în această materie este ilustrată de prima orientare jurisprudențială menționată la pct.I, lit.a.

*

*

*

În legislația anterioară, calitatea societății de asigurare în procesul penal, precum și angajarea răspunderii juridice civile a asigurătorului în ipoteza asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de autovehicule, au fost stabilite prin decizia¹ nr.1 din 28 martie 2005 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite, potrivit căreia, societățile de asigurare trebuie citate în procesul penal în calitate de asigurător, deoarece raportul juridic dintre aceste societăți și asigurat au la bază o solidaritate tacită, stabilită prin convenție, care dă dreptul persoanelor pagubite prin producerea accidentelor să pretindă, în baza art.57 alin.1 din Legea nr.136/1995² (în vigoare la acea dată), despăgubiri atât celor răspunzători de producerea acestora, cât și direct asigurătorului de răspundere civilă.

Prin modificările legislative din 1 februarie 2014, părțile procesului penal au fost stabilite prin dispozițiile art.32 alin.2 din Codul de procedură penală, acestea fiind : inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente.

Potrivit art.86 din același cod, partea responsabilă civilmente este persoana (fizică sau juridică) care, potrivit legii civile, are obligația legală sau convențională de a repara în întregime sau în parte, singură sau în solidar, prejudiciul cauzat prin infracțiune și care este chemată să răspundă în proces.

Prin noua definiție a părții responsabile civilmente, intenția legiuitorului³ a fost aceea „de a rezolva deplin și complet conflictul de drept intervenit, atât sub aspectul laturii penale, cât și sub cel al reparării pagubelor cauzate, prin infracțiune, în limitele impuse de desfășurarea într-un termen rezonabil a procesului penal”, fiind „extinsă sfera persoanelor care fac parte din noțiunea de parte responsabilă civilmente prin includerea persoanelor care,

¹ Publicată în Monitorul Oficial nr.503 din 14 iunie 2005

² Legea nr.136/1995 privind asigurările și reasigurările în România a fost publicată Monitorul Oficial nr.303 din 30 decembrie 1995. Ulterior publicării în Monitorul Oficial, legea a suferit numeroase modificări (ultimul act normativ modificator fiind Legea nr.213/2015 privind Fondul de garantare a asiguraților, publicată în Monitorul Oficial nr.550 din 27 iulie 2015).

³ Expunerea de motive a Noului Cod de procedură penală, www.just.ro

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

potrivit legii civile, au obligația convențională de a repara prejudiciul cauzat prin infracțiune”.

Alegând să arate expres că obligația de reparare a pagubei, care incumbă părții responsabile civilmente, poate avea atât natură legală cât și convențională, se poate concluziona că legiuitorul a dorit să nu lase loc de interpretări în ipoteza unor raporturi juridice precum cele care se nasc între asiguratorul de răspundere civilă, asigurat și persoana păgubită.

Conform art.87 alin.2 din Codul de procedură penală drepturile părții responsabile civilmente se exercită în limitele și în scopul soluționării acțiunii civile.

Potrivit dispozițiilor prevăzute de art.19 alin.1 din Codul de procedură penală, care poartă denumirea marginală „Obiectul și exercitarea acțiunii civile”, acțiunea civilă are ca obiect tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile (inculpatul și, după caz, partea responsabilă civilmente) potrivit legii civile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii civile.

Aceste prevederi arată temeiul de fapt al acțiunii civile exercitate în procesul penal și anume împrejurarea că tragerea la răspundere civilă vizează un prejudiciu cauzat printr-o infracțiune, iar repararea acestuia se face potrivit dispozițiilor legii civile (art.19 alin.5), iar potrivit art.25 alin.1 din Codul de procedură penală, instanța se pronunță prin aceeași hotărâre atât asupra acțiunii penale, cât și asupra acțiunii civile.

Exercitarea concomitentă a celor două acțiuni (penală și civilă) implică o cauză unică, constând în săvârșirea aceleiași fapte; din punct de vedere penal, fapta constituie infracțiune, iar din punct de vedere civil, aceeași faptă constituie un delict civil cauzator de prejudicii.

În analiza faptei ca delict civil cauzator de prejudicii vor fi avute în vedere condițiile legii civile substanțiale, iar nu cele ale legii penale materiale.

Spre deosebire de prevederile anterioare de la art.998 – 1003 din Codul civil de la 1864, care vizau doar ipotezele răspunderii delictuale, actualul Cod civil reglementează distinct repararea prejudiciului în cazul răspunderii delictuale, căreia i-a fost rezervată Secțiunea a 6-a din Capitolul IV „Răspunderea civilă”, intitulată „Repararea prejudiciului în cazul răspunderii delictuale”.

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

În doctrină⁴ se precizează că în domeniul dreptului civil, reparația nu reprezintă neapărat „o sancțiune” îndreptată împotriva persoanei responsabile, ci un mijloc juridic prin care victima poate pretinde repunerea sa în situația anterioară comiterii faptei dăunătoare.

În procesul penal, poziția societății de asigurare se întemeiază pe relația contractuală dintre aceasta și persoana vinovată de producerea accidentului, persoană în a cărei proprietate se află vehiculul asigurat, raport ce dă naștere, în condițiile producerii riscului asigurat, unor drepturi în beneficiul unor terțe persoane, respectiv persoanele prejudiciate prin fapta celui asigurat.

Împrejurarea că răspunderea părții responsabile civilmente poate fi de natură convențională implică faptul ca între inculpat și partea responsabilă civilmente să se fi încheiat un contract prin care acesta din urmă să fi preluat răspunderea civilă pentru prejudicii produse prin infracțiuni comise de inculpat.

Specificul acestor raporturi juridice este generat de împrejurarea că producerea riscului asigurat echivalează cu constatarea și existența unei fapte ilicite cauzatoare de prejudicii, care declanșează răspunderea civilă delictuală a autorului faptei.

Astfel, răspunderea asigurătorului față de persoana prejudiciată, în materia asigurării de răspundere civilă auto, este o răspundere contractuală, asumată prin contractul de asigurare, directă, asigurătorul răspunzând pentru fapta sa de a-și asuma conduita asiguratului. Așadar, temeiul răspunderii asigurătorului este convențional, iar cel al răspunderii asiguratului este delictual.

Ca atare, terțul păgubit poate invoca răspunderea contractuală direct în fața instanței penale, și nu pe calea unei acțiuni civile separate, ulterioară procesului penal, în fața instanței civile.

Pe de altă parte, din coroborarea dispozițiilor prevăzute de art.19, art.20, art.25 alin.1 și art.397 alin.1 din Codul de procedură penală, rezultă intenția legiuitorului ca instanța penală să soluționeze deopotrivă, în cadrul procesului penal, ambele acțiuni, penală și civilă.

A obliga persoana vătămată să invoce răspunderea contractuală numai în fața instanței civile, pe motiv că norma procesual penală nu conferă în mod expres calitate procesuală societății de asigurare în cadrul procesului penal și nu se regăsește printre ipotezele de răspundere delictuală prevăzute de

⁴ Fl.A. Baias, E.Chelaru ș.a. - „Noul Cod civil. Comentariu pe articole”, Ed.C.H.Beck, pag.1456

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

art.1372 – 1374 din Codul civil, presupune o încălcare a dreptului acesteia de a se constitui parte civilă în procesul penal, consacrat de art.20 alin.1 și art.84 alin.1 din Codul de procedură penală.

Această limitare constituie o inechitate și față de inculpat, care, prin excluderea posibilității de opțiune a persoanei vătămate pentru răspunderea contractuală, va răspunde delictual pentru fapta ilicită proprie, cu toate că riscul comiterii unei infracțiuni din culpă a fost preluat, prin contractul de asigurare preexistent, de societatea de asigurare.

În sprijinul argumentației sunt relevante și dispozițiile art.1 alin.2 din Norma⁵ nr.23 din 6 noiembrie 2014 privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule, intrate în vigoare din 19 ianuarie 2015, care prevăd următoarele : „contractul de asigurare obligatorie de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule acoperă răspunderea civilă delictuală a proprietarului sau a utilizatorului unui vehicul pentru prejudiciile produse unei terțe părți prin intermediul vehiculului”.

De asemenea, potrivit art.26 alin.1 din cuprinsul aceluiași act normativ, „asigurătorul de răspundere civilă auto are obligația de a despăgubi partea prejudiciată pentru prejudiciile suferite în urma accidentului produs prin intermediul vehiculului asigurat, potrivit pretențiilor formulate în cererea de despăgubire, dovedite prin orice mijloc de probă”. Totodată, în fraza a doua a articolului se precizează situațiile în care se acordă despăgubiri, sub condiția să nu se depășească limitele de despăgubire prevăzute de contractul de asigurare R.C.A.

Din interpretarea acestor dispoziții rezultă că recuperarea pagubei nu se va realiza printr-un proces subsecvent celui în care s-a stabilit vinovăția persoanei responsabile și quantumul prejudiciului, răspunderea civilă delictuală a asiguratului putând fi angajată numai dacă nivelul despăgubirilor stabilite de instanță excede față de limita maximă a despăgubirilor de asigurare. În această din urmă situație, răspunderea contractuală va coexista cu răspunderea civilă delictuală.

Prevederile sus menționate se coroborează cu dispozițiile art.49 alin.1 și art.50 din Legea nr.136/1995, în conformitate cu care asigurătorul este obligat, în temeiul contractului de asigurare încheiat cu inculpatul, în mod

⁵ Publicată în Monitorul Oficial nr.826 din 12 noiembrie 2014

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

neechivoc, să plătească o despăgubire pentru prejudiciul pentru care asiguratul răspunde în baza legii față de terțe persoane păgubite.

În concluzie, dispozițiile legale invocate reglementează ipoteza unei subrogări legale obligatorii a asiguratorului în locul inculpatului, în cazul acțiunilor civile promovate în procesul penal de persoanele care solicită repararea prejudiciului cauzat prin fapta inculpatului.

De altfel, în sensul recunoașterii calității de parte responsabilă civilmente a asiguratorului în procesul penal s-a pronunțat și doctrina⁶.

*

Spre deosebire de legislația anterioară care consacra, ca regulă generală, răspunderea solidară a părții responsabile civilmente cu inculpatul pentru întreaga pagubă, modificarea art.86 din Codul de procedură penală relevă faptul că partea responsabilă civilmente poate răspunde și singură pe latura civilă a procesului penal.

Dispozițiile civile care prevăd răspunderea solidară, art.1382 din Codul civil, potrivit cărora „cei care răspund pentru o faptă prejudiciabilă sunt ținuți solidar la reparație față de cel prejudiciat” se referă în opinia doctrinei⁷ la situația în care prejudiciul suferit de victimă are o pluralitate de cauze, respectiv comiterea a mai multor fapte ilicite de către autori, complici, tăinuitori prin care victima a fost prejudiciată.

Or, societatea de asigurare nu a participat nici direct, nici indirect la producerea accidentului auto imputabil inculpatului, acesta din urmă fiind singurul autor al faptei. Societatea de asigurare și-a asumat conduita acestuia, obligându-se la plata despăgubirilor.

⁶ I.Kuglay, M.Udroiu în Codul de procedură penală. Comentarii pe articole, Ed.C.H.Beck, București, 2015, pag.131, 256;

M. Udorui, Procedură penală. Partea Generală. Noul Cod de procedură penală, Ed.C.H.Beck, București, 2014, pag.84 ;

I.Ciolcă în Noul Cod de procedură penală. Note. Corelații. Explicații – coordonator Petre Buneci, Ed.C.H.Beck, 2014, pag.101

C.Ghigheci,N.Volonciu ș.a.în Noul Cod de procedură penală comentat, Ediția a 2-a, revizuită și adăugată,Ed.Hamangiu,2015, pag.104

⁷ S. Boilă, F.I.A.Baias, E.Chelaru ș.a. (coordonatori) – Noul Cod civil. Comentariu pe articole, Ed.C.H.Beck, pag.1458

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

Asigurătorul, atunci când acoperă prejudiciul suferit de terțul victimă a accidentului, nu face o plată pentru inculpat și nici alături de acesta, ci își îndeplinește obligația asumată prin contractul de asigurare.

De altfel, Curtea Constituțională, în jurisprudența⁸ sa constantă, a susținut că „asigurătorul nu este doar un simplu garant, ci adevăratul debitor al despăgubirii care se cuvine terțului prejudiciat, deoarece el nu doar avansează, ci suportă, efectiv și definitiv, prejudiciul cauzat prin culpa asiguratului său”.

Totodată, dispozițiile exprese din legislația asigurărilor⁹ nu caracterizează răspunderea asigurătorului de răspundere civilă și a asiguratului ca fiind solidară.

Prin urmare, modificarea legislativă relevată de art.86 din Codul de procedură penală rezolvă situația juridică creată prin încheierea contractului de asigurare obligatorie de către inculpat, consacrand expres răspunderea civilă contractuală a părții responsabile civilmente, care, potrivit noilor dispoziții, poate acoperi singură prejudiciul creat de inculpatul vinovat de săvârșirea faptei.

Conținutul nou al dispoziției legale invocate este menit să rezolve diferendele jurisprudențiale existente în această materie sub imperiul legii anterioare, perpetuate inclusiv după pronunțarea deciziei în interesul legii nr.1/2005 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite.

În concluzie, persoana vătămată își poate formula pretențiile numai împotriva asigurătorului de răspundere civilă, în limitele obligației acestuia, angajarea răspunderii inculpatului, în temeiul răspunderii civile delictuale, fiind posibilă doar pentru pagubele neacoperite, în ipoteza în care prejudiciul depășește întinderea răspunderii asigurătorului, determinată prin contractul de asigurare și normele speciale aplicabile în materie.

⁸ Deciziile nr.317 din 18 iunie 2013 (publicată în Monitorul Oficial nr.429 din 15 iulie 2013) și nr.77 din 11 februarie 2014 (publicată în Monitorul Oficial nr.268 din 11 aprilie 2014).

⁹ Art.54 alin.1 din Legea nr.136/1995 *„despăgubirea se stabilește și se efectuează conform art. 43 și 49, iar în cazul stabilirii despăgubirii prin hotărâre judecătorească, drepturile persoanelor păgubite prin accidente produse de vehicule aflate în proprietatea persoanelor asigurate în România se exercită împotriva asigurătorului de răspundere civilă, în limitele obligației acestuia, stabilită în prezentul capitol, cu citarea obligatorie a persoanei/persoanelor răspunzătoare de producerea accidentului în calitate de intervenienți forțați”.*

Art.55 alin.1 *„despăgubirile se plătesc de către asigurător persoanelor fizice sau juridice păgubite”.*

Art.26 alin.1 din Norma nr.23 din 6 noiembrie 2014 (publicată în Monitorul Oficial nr.826 din 12 noiembrie 2014) *„Asigurătorul RCA are obligația de a despăgubi partea prejudiciată pentru prejudiciile suferite în urma accidentului produs prin intermediul vehiculului asigurat, potrivit pretențiilor formulate în cererea de despăgubire, dovedite prin orice mijloc de probă”.*

MINISTERUL PUBLIC
PARCHETUL DE PE LÂNGĂ ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
CABINET PROCUROR GENERAL

Având în vedere cele expuse, vă solicităm să constatați că problema de drept a primit o soluționare diferită din partea instanțelor judecătorești și, printr-o decizie obligatorie, să stabiliți modul unitar de interpretare și aplicare a dispozițiilor legale, conform art.474 din Codul de procedură penală.

PROCUROR GENERAL,
Tiberiu Mihail NIȚU